

УДК: :81'1+811.111+001.4

Мулик К.О.

СПЕЦИФІКА АНГЛІЙСЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ

Стаття присвячена питанню визначення специфіки монологічного мовлення соціально-педагогічної спрямованості. Визначено актуальність розвитку англomовного монологу майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери. Зроблено аналіз наукових досліджень і публікацій з питання вивчення монологічного англomовного мовлення.

Ключові слова: соціальна педагогіка, соціальний педагог, монолог, мовлення, англійська мова.

Мулик Е.А. Специфика английской монологической речи социально-педагогической направленности. Стаття посвящена вопросу определения специфики монологической речи социально-педагогической направленности. Определена актуальность развития англоязычного монолога у будущих специалистов социально-педагогической сферы. Сделан анализ научных исследований и публикаций по вопросу изучения специфики монологической англоязычной речи.

Ключевые слова: социальная педагогика, социальный педагог, монолог, речь, английский язык.

Mulyk K.O. The specifics of the English monologic speech of socio-pedagogical orientation. The article focuses on the definition of the specificity of monologic speech of socio-pedagogical orientation. The relevance of the English-language monologue of future specialists of socio-pedagogical sphere is identified. The research and publications on the study of the specifics of English-language monologic speech have been viewed in the article. English is a universal language of communication. Actually, has become the second language of mankind. The growing integration of the world community and the inclusion of our country into the global financial and credit system, English has become the means of communication of specialists with foreign colleagues in situations of socio-economic activities, providing practical language skills. Specialists of socio-pedagogical sphere often visit foreign countries, take part in foreign conferences where it is necessary to have knowledge of English (conferences, symposium, exchange of experience, etc.). Fluency in a foreign language with the professional skills give the specialist better chance to get a decent job and a successful career, working with foreign experts. Thus, knowledge of English monologic speech is a part of the professional competence of the future experts of socio-pedagogical sphere. We reviewed the publications of modern scholars on this topic and concluded that the question of specificity of English monologic speech of socio-pedagogical sphere has not been the subject of special research.

Key words: social pedagogics, social pedagogue, monologue, speech, English language.

Англійська мова – це універсальна мова комунікації, що фактично стає другою мовою людства. В умовах зростання інтеграції світової спільноти та включення нашої країни у світову фінансово-кредитну систему англійська мова стала засобом спілкування фахівців із зарубіжними колегами в ситуаціях суспільно-економічної діяльності, що передбачає практичне володіння мовою.

Фахівці соціально-педагогічної сфери часто бувають в іноземних країнах, де необхідні знання англійської (конференції, симпозиуми, обмін досвідом тощо). Вільне володіння іноземною мовою, разом з професійними навичка-

ми, дасть змогу фахівцю отримати гідну роботу і побудувати успішну кар'єру, співпрацюючи із закордонними фахівцями. Отже, володіння англійським монологічним мовленням є частиною професійної компетенції майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери.

Англомовне монологічне мовлення – складова частина в сучасній системі діяльності фахівця в науці. Проблемі навчання іншомовного монологічного мовлення у вищій школі присвячено багато досліджень (Ю.І.Пассов, В.Л.Скалкін, П.Л.Сопер, К.Баiley, F.Klippel, G.Neuf-Münkel, S.Thornbury); описано психологічні та психолінгвістичні основи усного мовлення (І.О.Зимня, А.А. Леон'тєв); розроблено та теоретично обґрунтовано методику навчання усного мовлення на матеріалі художніх текстів (В.В. Матвейченко). До питання специфіки розвитку іноземного монологічного мовлення зверталися такі дослідники як Г.М. Уайзер, В.А. Бухбіндер, В.А. Скалкін, Ю.І. Пассов, І.В. Самойлюкевич, С.Ю. Ніколаєва, Р.Ю. Мартинова, Н.К. Склярєнко. Проаналізувавши публікації сучасних науковців з даної теми, ми зробили висновок, що питання специфіки англомовного монологічного мовлення соціально-педагогічної сфери не було предметом спеціальної наукової роботи.

Метою дослідження є визначення специфіки англомовного монологічного мовлення соціально-педагогічної спрямованості.

Спілкування іноземною мовою в інтересах професії обумовлюється потребами особистості в одержанні нової професійної інформації, потребами самоосвіти і навчання, пізнавальними потребами. Тому вивчення специфіки англомовного монологічного мовлення соціально-педагогічної сфери є дуже актуальною проблемою в наш час.

Мовлення соціального педагога пристосоване для розв'язання специфічних завдань, що виникають у соціально-педагогічній діяльності, спілкуванні. Можна говорити про професійні особливості мовленнєвої діяльності, а саме: а) соціальний педагог спеціально організовує цю діяльність, керує нею залежно від умов спілкування; б) кінцевим результатом такої діяльності є досягнення гуманістично спрямованої мети, пов'язаної з вихованням співрозмовника; в) добір мовних і мовленнєвих засобів здійснюється залежно від потреб, завдань взаємодії; їх ефективність прогнозується; г) мовлення соціального педагога є предметом його педагогічного аналізу й самоаналізу, постійного самовдосконалення.

Педагогічна ефективність мовлення соціального педагога багато в чому залежить від рівня володіння мовою, вміння здійснювати правильний вибір мовних засобів. Педагогічна ефективність комунікативної поведінки соціального педагога залежить передусім від того, який стиль спілкування йому притаманний, які в нього установки на взаємодію з якою мірою він відчуває психологічні особливості ситуації мовлення. Професійне мовлення реалізується у двох різновидах – у монологі (монологічне мовлення) і в діалозі (діалогічне мовлення). Монологічне і діалогічне мовлення мають так звану взаємоперехідність: діалог може досить часто включати розгорнуті висловлювання і переходить в монологічне мовлення. А часом процес говоріння будується від діалогу до монологу.

У процесі монологічного мовлення молоді фахівці соціально-

педагогічної сфери мають правильно та грамотно користуватися фаховою термінологією; здійснювати комунікацію, доречно використовуючи власне іншомовну лексику; вільно послуговуватися різними функціональними стилями та їх підстилями у професійному вжитку; орієнтуватися в типових і нетипових ситуаціях професійного спілкування.

Монологічне мовлення – мовлення однієї особи, що виражає в більш-менш розгорнутій формі свої думки, наміри, оцінку подій тощо. Однієї з задач, що висуває програма вищої школи з іноземної мови, є навчання монологічному мовленню. Метою навчання є формування умінь монологічного мовлення, під яким, наприклад у В.Скалкіна розуміється уміння комунікативно-мотивовано, логічно послідовно і складно, досить повно і правильно в мовленнєвому відношенні викладати свої думки в усній формі [5, 3].

Навчання іншомовного монологічного мовлення в сучасних вишах є одним з найважливіших аспектів, оскільки саме цей аспект навчання дисциплінує мислення, вчить логічно мислити і відповідно будувати своє висловлення таким чином, щоб довести свої думки до слухача. Монологічне мовлення, як і діалогічне, повинне бути ситуативно обумовлене і, як затверджують психологи, мотивоване, тобто у студента повинне бути бажання, намір повідомити щось слухачам іноземною мовою. Ситуація є для монологу відправним моментом, утворює своє середовище – контекст. Тому монолог, як стверджує В.Л. Скалкін, є контекстуальним, на відміну від діалогу, що знаходиться в найтіснішій залежності від ситуації [5, 6].

Монологічне мовлення має наступні комунікативні функції: інформативна (повідомлення нової інформації у виді знань про предмети і явища навколишньої дійсності, опис подій, дій, станів); функція впливу (переконання кого-небудь у правильності тих або інших думок, поглядів, переконань, дій; спонукання до дії або запобігання дії); емоційно-оцінна.

Монологічне мовлення в соціально-педагогічній діяльності використовують в усному і писемному мовленні. Соціальний педагог виголошуючи монолог, переживає певне напруження, підпорядковує кожне слово, інтонацію загальному комунікативному завданню, розгортає свою думку відповідно до вимог логіки, граматики, культури мовлення, підпорядковує себе змісту і плану виступу, прагне до дієвості впливу.

Іншомовне мовлення соціально-педагогічної спрямованості має мовно-структурні особливості, внутрішньо-стилістичну диференціацію і потребує умінь висловлювати думку вголос (пропонувати інформацію), слухати і сприймати висловлені думки, взаємодіяти. Формами професійного усного мовлення соціального педагога є розповідь, лекція, коментар, пояснення, оцінне судження, публічна промова, наукова доповідь тощо. Поширені і проміжні форми: репліка, запитання, короткий виступ, повідомлення, висловлення, відповідь. За способом викладу змісту монологічне іншомовне мовлення поділяють на: розповідь, опис, монолог-міркування, монолог-роздум.

До основних цілей процесу навчання монологічного мовлення відносимо: практичну – сприяє формуванню умінь професійного монологічного мовлення на достатньому для здійснення іншомовного спілкування рівні; освітню – полягає в формуванні знань, умінь і навичок з різних дисциплін

для поглибленого розуміння суті явищ; розвивальну – сприяє розвитку вміння аналізувати одержану інформацію, порівнювати факти з різних галузей знань, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними явищами; виховну – полягає в багатоаспектному вивченні предмета, що обумовлює багатогранність виховного процесу.

Вправи з розвитку іншомовного монологічного мовлення можна розділити на підготовчі і мовні. З їх допомогою виробляються специфічні для монологічного мовлення уміння. Підготовчі вправи направлені на навчання компонентів монологічного мовлення: утворенню фраз і поєднанню їх між собою відповідно до логіки викладу. При цьому потрібно уміти обґрунтовувати правильність своїх висловів, включаючи в свою мову елементи міркувань, аргументування тощо. Мовні вправи направлені на вироблення умінь послідовно розкрити тему, переказати текст, виступити з описом, повідомленням, розповіддю.

Вправи для навчання підготовленого монологічного мовлення соціально-педагогічної спрямованості включають в себе: відтворення зв'язних висловлень; складання ситуації чи розповіді; опис малюнку; відтворення ситуацій; переказ; передача інформації декількома фразами; складання плану прослуханої розповіді; виклад діалогів у монологічній формі тощо. Вправи для навчання непідготовленого монологічного мовлення: придумування заголовка та його обґрунтування; опис картини, не пов'язаних з темою, що вивчається; обґрунтування власного судження чи відношення до фактів; оцінка прослуханого чи прочитаного; вираження власної думки; коментар та обговорення.

В процесі навчання іншомовного монологічного мовлення можливо виокремити три етапи формування монологічних вмінь: I етап – навчити студентів об'єднувати зразки мовлення рівня фрази в одну єдність; II етап – навчити студентів будувати висловлювання понад фразового рівня; III етап – навчити студентів створювати монологічні висловлювання текстового рівня різних функціонально-сміслових типів мовлення.

Однією з найважливіших особливостей монологічного мовлення соціально-педагогічної спрямованості є його ситуативність, тобто, фактично, зовнішні обставини, в яких відбувається спілкування: місце, час, особистість партнера (партнерів), соціальні ролі співрозмовників тощо.

Результатом процесу монологічного мовлення є текст — сукупність речень (кількох чи багатьох), послідовно об'єднаних змістом, розгорнутих у часі і побудованих за правилами певної мовної системи. Завдяки тексту відбувається відтворення усного мовлення [1]. Однак складовою мовлення є й підтекст — те, про що не сказано безпосередньо в тексті, але що впливає з того, як він інтерпретується і репрезентується. Підтекст є могутнім засобом образного втілення і соціально-педагогічного трактування матеріалу. Правильне вираження підтексту становить основу ефекту “переживання”, вводить у зміст інформації, яка висловлюється. Цілковите взаєморозуміння можливе за готовності і здатності слухачів зрозуміти прихований зміст мовлення.

У монологічному мовленні соціально-педагогічної спрямованості використовують переважно прості речення, поєднані сурядним або підрядним

зв'язком, часто – неповні (відсутність певних членів речення компенсується жестами, мімікою), оскільки зміст висловлювань часто не вимагає складних синтаксичних конструкцій, які відображали б логіко-граматичні зв'язки між їх частинами. Роль інтонації при цьому відповідає настанові монологу.

Усне мовлення не допускає виправлень, адже переривання думки, повернення до сказаного, виправлення його, заміна одних слів іншими ускладнює або й унеможлиблює сприйняття змісту висловлювання. В усному мовленні часто домінує імпровізація, помітна недостатня спланованість.

Аналіз ОКХ спеціалістів даної галузі, програми з англійської мови для професійного спілкування соціального педагога та тематики текстів навчального підручника «*English for social teachers*» (Мартінова Р.Ю., Алексєєва О.Б., Мулик К.О) дав нам змогу уточнити теми, з яких майбутні фахівці мають демонструвати вільний англомовний монолог:

- Сутність поняття соціальної педагогіки, як академічної дисципліни, що займається теорією і практикою цілісної освіти і піклування.
- Характеристика поняття «соціальна педагогіка», формулювання її цілей та задач, розрізнення поняття «соціологія» та «соціальна педагогіка», аналіз зв'язку соціальної педагогіки з іншими науками.
- Основні історичні явища та персоналії, що сприяли становленню та розвитку соціальної педагогіки.
- Історичні явища, що сприяли становленню та розвитку соціальної педагогіки, а також ступінь впливу історичних персоналій на європейську педагогічну думку.
- Процес навчання соціальної педагогіки та кваліфікаційні вимоги для набуття професії «соціальний педагог» у різних країнах та в Україні.
- Порівняння ефективності процесів навчання та обґрунтування вимог для набуття професії «соціальний педагог» у різних країнах та в Україні, прогнозування результатів власного навчання професії.
- Перші громадські соціальні служби для молоді в Україні.
- Соціальні служби залучені до роботи з дітьми-інвалідами, молодими родинами, що мають проблеми в Україні.
- Ієрархія потреб А.Г. Маслоу.
- Діяльність Л.С. Вигодського у сферах дослідницької психології, дитячого розвитку і освіти.
- Спілкування та рівноправність у родині.
- Девіантність у контексті соціальної педагогіки.

У зв'язку з постійним розвитком міжнародних відносин, організацією ділових поїздок, обміну фахівцями, а також участь у різних змаганнях, зборах, конференціях, олімпіадах, наша країна потребує фахівців, що мають якісні знання не лише у своїй професійній сфері, але і володіють достатніми знаннями англійської мови, які здатні гідно представити Україну за кордоном. Отже, володіння уміннями іншомовного мовлення є частиною професійної компетенції соціального педагога.

Питання визначення специфіки англійського монологічного мовлення соціально-педагогічної спрямованості є актуальним з погляду на питання підвищення мовної активності у студентів соціально-педагогічних

спеціальностей у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням. Результативність та ефективність цього виду мовлення зумовлена тематикою соціально-педагогічного тексту та його змістом. Специфіка монологічного мовлення соціального педагога залежить від ситуацій, які виникають у професійній діяльності або спілкуванні.

Перспективу подальшого дослідження бачимо в визначенні специфіки аудіювання як виду англійської мовленнєвої діяльності майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери.

Список літератури

1. Мартинова Р.Ю. English for social teachers: навч. посібник для студентів педагогічних університетів / Р. Ю. Мартинова, О. Б. Алексєєва, К. О. Мулик. — Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2013. — 158 с.
2. Николаєва С.Ю., Шерстюк О.М. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. // Іноземні мови – 2001. – № 1. – С. 50 – 58
3. Николаєва С.Ю., Гринюк Г.А. та ін. Ступенева система освіти в Україні та система навчання іноземних мов. // Іноземні мови – Київ: Ленвіт. – № 1. – 1996. – С. 35-47.
4. Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование. – Липецк: Липецкий гос. пед. Институт. – 1998. – 156 с.
5. Серафимова М.А. Шаевич А.М. Тематические диалоги. – Л.: Просвещение, 1988. – С. 52 – 70
6. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английской речи): Пособие для учителей. – К.: Рад. Школа. – 1989. – 146 с.
7. Складенко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування навичок і вмінь // Іноземні мови. – 199. – № 3 – С. 3 – 8.

References

1. Martynova, R.Iu. (2013). English for social teachers: navch. posibnyk dlia studentiv pedahohichnykh universytetiv. / R. Iu. Martynova, O. B. Aleksieieva, K. O. Mulyk. Odesa : vydavets Bukaiev Vadym Viktorovych.
2. Nikolaieva, S.Iu., Sherstiuk, O.M. (2001). Suchasni pidkhody do vykladannia inozemnykh mov. In Inozemni movy. 1, 50 – 58.
3. Nikolaieva, S.Iu., Hryniuk, H.A. ta in. (1996). Stupeneva systema osvity v Ukraini ta systema navchannia inozemnykh mov. In Inozemni movy Kyiv. Lenvit. № 1.
4. Passov, E.Y. (1998). Kommunykatyvnoe ynoiazychnoe obrazovanye. Lypetsk. Lypetskyi hos. ped. Instytut.
5. Serafymova, M.A., Shaevych, A.M. (1988). Tematycheskye dyalohy. L., Prosveshchenye, 52 – 70.
6. Skalkyn, V.L. (1989). Obuchenye dyalohycheskoi rechy (na materyale anhlyiskoi rechy): Pособye dlia uchyteliei. K., Rad. Shkola.
7. Skliarenko, N.K. (1999). Suchasni vymohy do vprav dlia formuvannia navychok i vmin. In Inozemni movy. 3, 3 – 8.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2016 р.